

כה-ב **אלא**, במשנתנו מדובר שאסור להתייחד **בתלתא**, עם שלשה גוים.

אולם שוב יש לשאול: הרי **דכוותה**, צורת יחוד כזו, **גבי ישראל בפרוצים**, עם יהודים פרוצים, **מי שרי**, האם מותר?!?

[ומוכיחה הגמרא שאסור אף לשלשה יהודים פרוצים להתייחד עם אשה]. **והתנן**: **אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים כשרים**.

ואמר רב יהודה אמר שמואל: לא שנו שמתרת להתייחד עמם, **אלא** כאשר היחוד נעשה באנשים כשרים. **(128) אבל בפרוצים, אפילו עשרה נמי גם לא מותר**.

וכמו **מעשה** היה עם זונה אחת, **והוציאוה עשרה אנשים פרוצים במטה של מת אל מחוץ לעיר ועשוה כאילו מתה, ומלויים אותה לקבורה**. וכאשר יצאו — חטאו עמה!

ומוכח, כי אף עם יהודים פרוצים אסורה ביחוד. וודאי שאסורה ביחוד עם הגוים, שכולם בגדר פרוצים וחשודים.

ומתרצת הגמרא: דין משנתנו **לא צריכא**, אינו נצרך אלא כדי לאסור יחוד אשה עם גוי אף באופן שאשתו של הגוי עמו. **(129)**

ואילו עם ישראל, מותר לאדם להתייחד עם אשה אחרת כאשר אשתו עמו, משום **שעובד כוכבים, אין נוכחותה של אשתו משמרתו מלזנות**. אבל **ישראל (130) — אשתו (131) משמרתו!** **(132)**

שואלת הגמרא: מדוע צריך את הטעם שעובדי כוכבים פרוצים ומשום כך אסור להתייחד עמם, **והיפוק ליה נלמד שאסור להתייחד עמם משום שחשודים הם על שפיכות דמים**, כפי שמבואר במשנה?

ומתרצת הגמרא: **אמר רבי ירמיה — באשה חשובה עסקינן [מדובר]**.

ובאופן זה, מתרת להתייחד עם ישראל, שהרי מועילה לשמירה מפני היחוד?
ותירץ: הלשון 'לא תתייחד', משמעה שאין שם כל ישראלית אחרת, אלא היא.

130. ומשמע, שכן הדין בישראלים פרוצים, שנשותיהם משמרתן ואין איסור להתייחד עמהם [מאיר]

131. הפתחי תשובה אבן העזר סימן כ"ב כתב, שרק אשתו משמרתו. אך אמו ובתו — לא!

132. יש לעיין האם צריכה אשתו להיות עמו ממש באותו המקום. ועיין בבית שמואל אבן העזר סימן כ"ב ס"ק כ"ב שכתב שאף אם אשתו עמו ממש באותה העיר, הרי היא משמרתו.

ובשו"ת רדב"ז [הובא במצפה איתן] נקט שלא היה זה שלמים כלל, אלא זבח חולין. והמצפה איתן הוכיח כן מדברי הילקוט שמואל ששם כתוב שאכל שאול חולין בטהרה. ולמד כן [הילקוט] מן הפסוק "וירם הטבח השוק והאליה".

ומבואר מדברי המדרש, שלא היה זה זבח של קרבן, אלא חולין.

128. כתב הריטב"א: פירוש, בסתם ישראל שהם בחזקת כשרים. אבל בפרוצים ודאי לא. ומתניתין בפרוצים היא, דגוים — פרוצים הם.

129. הקשו התוס': לכאורה אפשר היה להעמיד שמדובר באופן שנמצאת שם תינוקת שיודעת טעם ביאה, ומאידך, אינה מוסרת עצמה לביאה,

וכך הוא החילוק בין דעות האמוראים: לדעת רבי ירמיה הסובר שאיסור היחוד הנאמר במשנה, הוא רק באשה הקרובה למלכות ואין חשש לחייה, אך יפה היא ויש לחשוש שמא תתפתה,

— הרי שבאשה חשובה, אך אינה יפה — אין כל חשש, כיון שמחמת חשיבותה — לא יהרגה. ומאידך גם לא יחטאו בה, כיון שכעורה היא.

ולכן, אשה זו מותרת להתייחד עם הגוי!

אולם לדעת רב אידי לא משמע שישנו חילוק בין אשה יפה לכעורה. כיון שכל אשה — כלי זיינה עליה, ולא מחלק רב אידי בין יפה לכעורה. ועל כל אשה באשר היא, חוששין לזנות! (134)

ומוכיחה הגמרא: **תניא בוותיה כמו דרב אידי בר אבין: האשה, אף על פי שהשלום עמה, תמיד שלום לה ואין כל חשש לחייה, שהרי כלי זיינה עליה,**

בכל אופן, **לא תתייחד עמהן עם הגוים. מפני — שחשודין על העריות!**

שנינו במשנתנו: **ולא יתייחד אדם עמהן, עם הגוים מחשש שפיכות דמים.**

חשובה היא בין שאר אנשים בכך שמקורבת למלכות, ואף נחשבת היא בין הנשים, לפי שיפה היא.

דמשום חשיבותה וקרבתה למלכות — **מירתתי מינה.** מפחדים הם להרגה. ולכן אין סכנה בכך שתתייחד עם,

אך כיון שיפה היא, עדיין ישנו חשש שמא תתפתה האישה, ותזנה עם. ומשום כך אסורה ביחוד.

רב אידי אמר: כל אשה, אף אם אינה חשובה ואף אם אינה יפה — כלי זיינה [כלי מלחמתה] עליה, ואינה בסכנה. לפי כיון שאשה היא, אין הגוי הורגה, אלא בא עליה. וכיון שבא עליה — אינו הורגה. (133)

ומשום כך, הטעם היחיד לאסור עליה להתייחד עם הגוי, הוא משום חשש עריות!

ודנה הגמרא: **מאי בינייהו מה הנפקא מינה בין תירוציהם של רבי ירמיה ורב אידי.**

ומתרצת: **איכא בינייהו, ישנה נפקא מינה בין טעמיהם. והיא:**

אשה החשובה בין אנשים, כלומר מיוחסת וקרובה למלכות, ושאינה חשובה בין הנשים, שאינה יפה.

הגוים] בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן". והרי קל וחומר, אם בהמתן חביבה, ודאי שנשותיהן חביבות, אפילו כעורות. דלא גרע כעורה מבהמה.

[ועיין ברמב"ן שיישב על כך כיון שעכו"ם אדוקין בבהמות, יתכן שבהמה עדיפה להם. מישראלית כעורה וכגון זקינה. וכן משמע בתוס']

133. כך פירש רש"י. והראב"ד פירש, שיופיה של האשה, הוא כלי זיינה. שמחמתו אין הורגין אותה.

134. כך פירש רש"י. והקשו הראשונים על רש"י [עיין תוספות, ר"ן, רמב"ן וריטב"א]. א. לעיל כב ב אמרין "חביבה עליהן [על

רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר: (136) אם היה הגוי חגור בסיף, בצד שמאלו [לפי שדרך הסיף, להיות אחוז בשמאלו של המחזיק בה]. טופלו הישראלי ומעמידו לצד ימינו. כדי שאם ישלח הגוי ידו לסיף, יכול הישראלי לאחוז בה ביד

תנו רבנן: ישראל שהלך ונזדמן (135) לו עובד כוכבים בדרך, טופלו לימינו. יעשה שיהא העובד כוכבים הולך לימינו, על מנת שאם ירצה הגוי להורגו, יוכל למונעו על ידי שיאחזנו ביד ימינו.

ש"אשה כלי זיינה עליה". ולדעת רב אידי, מותרת ביחוד כיון שכלי זיינה עליה ומרחמין עליה. ואף שיש לחוש לעריות שהרי עובדי כוכבים מצויין אצל נשי חבריהן [עיי' לעיל כב ב] הרי אשה זו בת דעת היא. ומיד כשתראה את הגוי — תצא! ועיין עוד בריטב"א וברמב"ן ובתוס' ר"ד שהביאו גירסאות שונות בזה.

135. מלשון הגמרא יש לדקדק, שלכתחילה אסור לצאת עם עכו"ם לדרך. ולכן האפשרות היחידה שילך עם עכו"ם בדרך, היא רק אם הוא יזדמן לו.

וכן מבואר בדברי הרמב"ם פרק י' מהלכות רוצח הלכה ז' שכתב "ולא יתלווה עמהן לדרך". ומשמע שלכתחילה אסור לצאת עמהן.

136. יש לעיין האם רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה, נחלק על תנא קמא, ודעת תנא קמא היא שבכל מצב טופלו לימינו, אף אם יש לו מקל. או שמא אין מחלוקת ביניהם, ודברי תנא קמא נאמרו רק כאשר הולך העכו"ם לידו ללא כל כלי או שהולך עם סיף. ברם, כאשר יש לו מקל, מודה תנא קמא לרבי יוחנן בן ברוקה שטופלו לשמאלו.

ומדברי הבית יוסף סימן קנ"ג משמע שמחלוקת היא ביניהם.

ובטעמו של תנא קמא שבכל מצב טופלו לימינו, כתב החסדי דוד [על התוספתא פרק ג'] שנראה שת"ק סבר דשמאל — יד כהה היא.

ב. חילוק זה בין כעורה ליפה — לא מצינו בשום מקום, שהרי שבויה, בין כעורה בין יפה אסורה לכהונה?!

ג. לפי דברי רש"י משמע ש"חשובה בין האנשים ושאינה חשובה בין הנשים", ענין אחד הוא. כלומר, באותה אשה מדובר. ואילו אכן כך היה, צריך היה להיאמר "חשובה בין הנשים ואינה חשובה בין הנשים". ולא "ושאינה חשובה" [ועיין בתוך פירוש רש"י שנראה ממנו שאכן כך גרס "ושאינה חשובה"].

ופירש התוספות באופן אחר:

דברי הגמרא "אשה חשובה בין אנשים ושאינה חשובה בין הנשים" נאמרו על שתי נשים שונות. והלכותיהן של שתי אלו — הן שעומדים במחלוקת בין רבי ירמיה ורב אידי וכדלהלן:

א. אשה חשובה בין אנשים — לרב ירמיה אסורה להתייחד אף שאין בה סכנת שפיכות דמים, מכל מקום יש לחשוש משום עריות.

— לרב אידי מותרת להתייחד, כיון שאין חשש לשפיכות דמים, שהרי אשה כלי זיינה עליה ומרחמין עליה [תוס' חולק על רש"י בביאור "אשה כלי זיינה עליה" וסובר שכלי זיינה עליה, שאינה בעלת מלחמות כאיש — ומרחמין עליה]. וכיון שאשה חשובה היא, יראים אף לאונסה. ומשום כך, מותרת ביחוד.

ב. אשה שאינה חשובה בין הנשים. והנידון בגמרא הוא, האם מותרת להתייחד עם הנשים.

לדעת רב ירמיה, כיון שאינה חשובה — הורגין אותה [ר' ירמיה אינו סובר את הטעם

ימינו.

הולך?

ואם היה הגוי חמוש במקל — טופלו לשמאלו.

ואז, כאשר ירים הגוי את יד ימינו שהיא האוחזת במקל, יחזיק בה מיד הישראלי ביד ימינו. (137)

היו שניהם הישראלי והגוי עולין במעלה ההר בדרכם, או שהיו יורדין בירידה,

ינהג הישראלי כך: לא יהא ישראל למטה. ועובד כוכבים למעלה לפניו. (138) אלא יהיה הישראלי למעלה, ואילו העובד כוכבים יהיה למטה.

ואף אם הולכים הם במישור, אל ישוח הישראלי לפניו לפני הגוי, שמא ירוץ ירוצץ את גולגלתו.

ואם נפגשו הגוי והישראלי בדרך ושאלו העובד כוכבים את ישראל: להיבן אתה

— לא יאמר לו בדיוק להיבן הוא הולך, אלא ירחיב ויאריך לו הישראל את הדרך. כגון, אם צריך הוא לילך פרסה, יאמר לו: שתי פרסאות אני הולך. כדי שימתין הגוי מלהכותו עד אמצע הדרך, ואז כאשר יגיעו למקום ששם צריך הישראלי לילך — יפרוש מן הגוי וינצל. (139)

ודבר זה, בדרך שעשה יעקב אבינו לעשו הרשע.

דכתיב [כאשר נפגש יעקב עם עשו — בראשית לג יד]: "אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים עד אשר אבא אל אדוני שעירה".

ובהמשך כתיב [בראשית לג טז—יז]: "וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה ויעקב נסע סכותה".

רואים אנו, כי אף שאמר יעקב לעשו "אבא

ואין לה כח לאחוז אפילו במקל על מנת להינצל. הלכך לעולם טופלו לימינו, כד שתהא הימין סמוכה ומזומנת להציל.

137. מלשון הרמב"ם פרק י"ב מהלכות רוצח הלכה ז' מבואר שפסק כתנא קמא. שכתב שם: פגע בגוי בדרך — מחזירו לימינו. אולם הטור פסק כרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא. וזה לשונו ביו"ד סימן קנ"ג: אם נודמן לו בדרך, אם היה הגוי חגור בסיף, טופלו לימינו כדי שתהא ימינו קרובה לסיף הגוי שהיא חגורה לו על שמאלו. ואם הגוי, יש לו מקל בידו, טופלו לשמאלו" והבית יוסף שם הזכיר שהרמב"ם חולק ופסק כהרמב"ם.

והחסדי דוד [תוספתא פרק ג'] תמה מנין לו

להטור לפסוק כרבי ישמעאל. וכתב שנראה שהטור למד זאת מדברי הרי"ף והרא"ש שהזכירו שניהם אף את דברי רבי ישמעאל. ומשמע, שסוברים הם כמותו.

138. בטעם הדבר, כתב הרמב"ם בפרק י"ב מהלכות רוצח הלכה ז': לא יהיה ישראל למטה וגוי למעלה, שמא יפול עליו להמיתו.

139. יש להבין איך עשה יעקב דבר זה. והרי "מדבר שקר תרחק"!

ובפירושו "מטהר" למסכת כותים ימן ל', כתב הגר"ח קניבסקי להוכיח בהרחבה, שאיסור שקר מן התורה, אינו אלא כאשר כתוצאה מן השקר יהיה הפסד ממון ונזק לחברו [וכגון עדות שקר,

לכזיב.

אמרו להן הליסטים: תלמידיו מי אתם?

אמרו להן: תלמידיו רבי עקיבא אנחנו.
אמרו להן הליסטים: אשרי רבי עקיבא
ותלמידיו שלא פגע בהן אדם רע מעולם. (141)
 כיון שנוהגים הם בחכמה ומערימים על
 הליסטים, ומשום כך לא פוגעים בהם.

ועוד: **רב מנשה הוה אזל היה הולך למקום כז-א**
ששמו "בי תורתא". פגעו ביה גנבי פגשו
בו גנבים.

אמרו ליה הגנבים: לאן קאזלת אתה הולך?
אמר להן רב מנשה: לפומבדיתא!

אל אדני שעירה" שהיא מקום רחוק, לא
 הלך אלא עד סוכות. וכל זאת כדי שלא
 ילחם בו עשו בתחילת הדרך, אלא ימתין.
 ואילו יעקב יפרוש ממנו כבר בסוכות. (140)

ומספרת הגמרא עוד בענין זה: **מעשה**
בתלמידיו רבי עקיבא שהיו הולכים לכזיב.
פגעו פגשו בהן בתלמידיו רבי עקיבא
ליכטיבם.

אמרו להן הליסטים: לאן אתם הולכים?
אמרו להן תלמידיו רבי עקיבא: הולכים אנו
לעכו.

כיון שהגיעו תלמידיו רבי עקיבא ואותם
ליסטים שהלכו עמם לכזיב שקרובה היא
יותר מעכו, פירשו תלמידיו רבי עקיבא ופנו

אצל עשו להר שעיר מימיו. אפשר שהיה יעקב
 מרמה באחיו?
 אלא אימתי הוא בא אצלו? לעתיד לבוא!
 הדא הוא דכתיב [עובדיה א כא] "ועלו מושיעים
 בהר ציון לשפוט את הר עשו"
 והמהרש"א העיר שלכאורה מדרש זה סותר
 את דברי הגמרא כאן, שהרי כאן מבואר שיעקב
 שינה בדבריו בכונה תחילה, כדי להימלט מעשו
 וממחשבתו הרעה, ולא היה בדעתו לבוא אל
 שעיר כלל, ולא אמר זאת כדי לרמוז לעשו על
 העתיד?

ובפירוש רש"י על התורה [בראשית לג יד],
 הרכיב את שני הביאורים הללו יחד. וז"ל:
 הרחיב לו את הדרך שלא היה בדעתו ללכת אלא
 עד סוכות. אמר: אם בדעתו לעשות לי רעה
 ימתין עד בואי אצלו, והוא לא הלך. ואימתי
 ילך? בימי המשיח! שנאמר [עובדיה א כא]
 "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו".

141. איך יתכן לומר זאת, והרי רבי עקיבא

שעל ידי עדותו מזיק את זה שמעיד כנגדו]
 אולם שקר שאינו אלא מילי דעלמא ואין בו
 כל נפקא מינה, אינו אסור מן התורה. אף שנאמר
 בו "תועבת ה' שפתי שקר" — אין זה איסור מן
 התורה. וכן מה שכתוב בסנהדרין צו א "כל
 המחליף בדיבורו כאילו עובד עבודה זרה
 שנאמר והייתי בעיניו כמתעתע" — משמע
 שאמנם חמור הדבר. אך אין זה איסור תורה.
 ולכן, לצרכי מצוה, וכן כאשר ישנו פחד
 וחשש סכנה או צורך אחר כעין אלו — מותר
 לשקר [כאשר אינו גורם הפסד ממון על ידי
 שיקרון].

ולכן כאן לגבי יעקב וכן להלן בענין תלמידיו
 רבי עקיבא שלא היה להם עצה אחרת איך
 להימלט, וצורך גדול היה לשקר — הותר הדבר
 [ועיין שם לענין מה הותר הדבר, ולענין מה
 לא].

140. המהרש"א הביא את דברי המדרש שתמה:
 חזרנו על כל המקרא ולא מצאנו שהלך יעקב